

значення відповідно до його економічного змісту. Як критерій зручно використовувати мінімізацію строків будівництва, що, своєю чергою, допомагає підприємству отримати додатковий прибуток, оскільки комплексне вирішення поставлених завдань на підставі проведених розрахунків і схем дає змогу збільшити дохід будівельного підприємства до 27%.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Асаул В.В. Аналіз конкурентного ринку будівельних робіт та послуг / В.В. Асаул // Економіка будівництва. – 2005. – № 7. – С. 19–24.
2. Донец Ю.Ю. Эффективность использования производственного потенциала / Ю.Ю. Донец. – К.: Знання, 2002 – С. 8.
3. Реутова И.В. Производственный потенциал промышленного предприятия как экономическая категория / И.В. Реутова // Успехи современного естествознания. – 2004. – № 8. – С. 138–139.
4. Сіміон Р. Аналіз конкурентних переваг будівельного підприємства в ринковому середовищі / Р. Сіміон // Проблеми теорії та практики управління. – 2006. – № 12. – С. 82–91.
5. Эсетова А.М. Обоснование стратегии развития строительного предприятия / А.М. Эсетова // Экономические стратегии. – 2008. – № 3. – С. 118–123 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.inesnet.ru/magazine/mag_archive/free/2008_03/esetova.htm.

УДК 330.342.24

Топільницька Я.О.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і аудиту
Львівського національного університету імені Івана Франка*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОБОТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Статтю присвячено дослідженню основних тенденцій розвитку фармацевтичної галузі України та обґрунтуванню концепції роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства. Виокремлено деякі елементи концепції: принципи, методи, фактори.

Ключові слова: фармацевтична галузь, інтелектуальний капітал, концепція, організаційно-економічний механізм управління.

Топильницкая Я.О. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАБОТЫ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ КАПИТАЛОМ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена исследованию основных тенденций развития фармацевтической отрасли Украины и обоснованию концепции работы организационно-экономического механизма управления интеллектуальным капиталом фармацевтического предприятия. Выделены некоторые элементы концепции: принципы, методы, факторы.

Ключевые слова: фармацевтическая отрасль, интеллектуальный капитал, концепция, организационно-экономический механизм управления.

Topilnytska Y.O. CONCEPTUAL FRAMEWORK WORK ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT OF PHARMACEUTICAL COMPANIES

The article studies the main trends of the pharmaceutical industry of Ukraine and substantiation of the concept of organizational and economic mechanism of intellectual capital pharmaceutical company. Thesis there is determined some elements of the concept, principles, methods, factors.

Keywords: pharmaceutical industry, intellectual capital, concept, organizational and economic mechanism of governance.

Постановка проблеми. Сучасний світовий ринок фармацевтичної продукції являє собою середовище, яке має стабільно високі темпи зростання виробництва та продажу продукції. Фармацевтична промисловість є лідером серед високотехнологічних галузей у світі за показником витрат на науково-дослідні роботи та найбільш динамічним сектором світової економіки. У 2014 р. обсяг світового ринку лікарських засобів досяг рівня 1,039 млрд. дол. США, що на 7% більше, ніж у 2013 р., при цьому прибуток 15 найбільших фармацевтичних компаній становив 121,7 млрд. дол. США [15].

Таке зростання було зумовлене, по-перше, зростанням чисельності населення та, відповідно, потреби в ліках, по-друге, несприятливою епідеміологічною ситуацією в більшості країн світу. Незважаючи на фінансові проблеми, попит на ліки є відносно стабільним і реагує на економічну кризу меншою мірою. Фармацевтична галузь залишається лідером інновацій у світі. Так, за даними Асоціації фармацевтичних досліджень та виробників Америки (PhRMA),

у 2014 р. на науково-дослідні роботи було витрачено 51,2 млрд. дол. США [1].

Незважаючи на загалом позитивну динаміку, фармацевтичний ринок має певні специфічні проблеми, які негативно впливають на його розвиток. Однією з таких проблем є значна вартість та тривалий час створення нових фармацевтичних продуктів, зокрема повний цикл розробки нового фармацевтичного продукту може тривати кілька років і вимагає значних капіталовкладень, проте в результаті може не пройти клінічних випробувань, що може призвести до банкрутства. За даними Центра Тафтса, компанії-виробники в середньому витрачають 1,4 млрд. дол. США на один новий препарат. При цьому інвесторам вдається повернути близько 1,2 млрд. дол. США. Це пов'язано з тим, що лише 2% препаратів, що дійшли до стадії клінічних досліджень, отримують схвалення регуляторів [3]. Яскравим прикладом ризикованості вкладень в інновації фармацевтичної галузі є різке падіння акцій американської фармацевтичної компанії Tetrphase Pharmaceuticals з \$44,78 до \$9,49 за

акцію після того, як її флагманська розробка – антибіотик ераваціклін – не пройшла заключну стадію клінічних випробувань [12].

Незважаючи на проблеми, у глобальній світовій економіці об'єктивно відбувається прискорення темпів розвитку інтелектуального капіталу та зростання числа різноманітних науково-промислових, торгових, транспортних та фармацевтичних компаній, операції яких виходять за межі національних кордонів.

Сучасний стан фармацевтичної галузі України корелюється із загальною економічною ситуацією в державі, яка є не в найкращому стані. Так, у другій половині 2015 р. економіка стабілізувалась та дещо зросла, інфляція сповільнилась, а обмінний курс

залишився під контролем. У цілому очікується, що реальний ВВП у 2015 р. знизиться на 11,2%. Така економічна ситуація сильно впливає на фармацевтичний ринок, який за підсумками дев'яти місяців 2015 р. у грошовому виразі виріс на 23,7%. У той же час у натуральному вираженні фармринок продемонстрував спад на рівні 14,5%. У доларовому вираженні загальний обсяг продаж зменшився на 36,2% [10].

Стан вітчизняного ринку фармацевтичної продукції характеризується двома основними рисами: переважанням серед продукції, що поставляється, застарілих лікарських засобів, а також гранично високою і постійно зростаючою часткою імпорту. Україна – країна не інноваційної продукції, а генериків, 85,8% ринку у 2015 р. – це генеричні та традиційні препарати. Від-

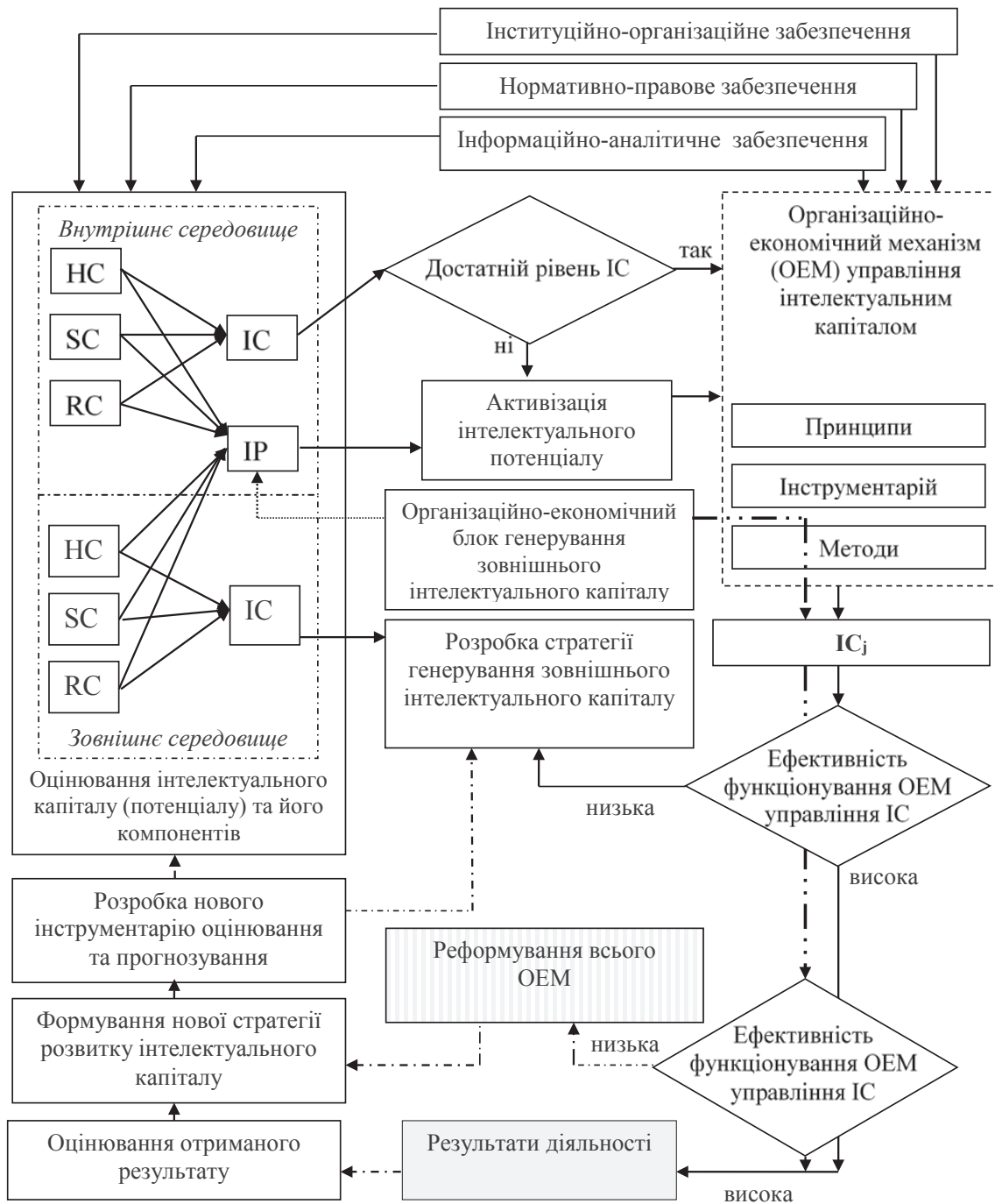

Рис. 1. Концепція роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства

повідно, з точки зору інновацій фармацевтична галузь України значно відстає від розвинених країн.

Таким чином, вивчення проблем управління інтелектуальним капіталом дало змогу виявити два рівня даної проблем. Перший рівень – державний (макрорівень), проблеми цього рівня загострюються через відсутність однозначної правової регламентації заходів державного регулювання інноваційної діяльності фармацевтичних підприємств. Їх вирішення полягає насамперед у розв'язанні суперечностей, які існують у чинному законодавстві. Другий рівень – підприємства (мікрорівень). До основної проблеми даного рівня відносяться відсутність чіткої концепції роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи інтелектуальний капітал фармацевтичного підприємства, необхідно врахувати, що він є різновидом інтелектуального капіталу підприємства, дослідженню якого присвячені праці таких зарубіжних і українських науковців, як: Базилевич В.Д. [2], Брукінг Е. [4], Бутнік-Сіверський О.Б. [5], Геєць В.М. [6], Іноземцев В.Л. [7], Кендюхов О.В. [8], Стюарт Т. [14] та ін. Щодо специфіки інтелектуального капіталу фармацевтичних підприємств, то таку проблему досліджували Клунок Н.С. [9], Литвинова О.В. [11], Посилкіна О.В. [13] та ін. У проаналізованих наукових працях досліджуються різні аспекти управління інтелектуальним капіталом, проте дискусійним залишається питання обґрунтування єдиного концептуального підходу до ідентифікації складових частин концепції управління інтелектуальним капіталом фармацевтичних підприємств, що зумовило вибір теми та її актуальність.

Мета статті полягає у розробці концепції роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Склад і структура організаційно-економічного механізму залежать від типу підприємства, сфери і результатів його діяльності, впливу на довкілля та інших факторів. Крім того, необхідно врахувати, що організаційно-економічний механізм насамперед є комплексною системою, яка побудована та функціонує відповідно до певних принципів та має у своєму розпорядженні певні методи та інструментарій для ефективного реалізації процесу управління. Будь-який організаційно-економічний механізм суб'єкта господарювання є складовою частиною іншого, але вищого за рангом організаційно-економічного механізму. У нашому випадку організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом фармацевтичних підприємств тісно пов'язаний із державним організаційно-економічним механізмом, тобто з певними правовими, командно-адміністративними та економічними інструментами, за допомогою яких держава проводить політику у фармацевтичній галузі як важливої складової частини сфери охорони здоров'я.

На основі проведених досліджень організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства пропонуємо визначати як саморегульовану систему певних різновидів інтелектуального капіталу та компонентів управління (мети, цілей, функцій, об'єктів та суб'єктів, мотиваційного механізму інтелектуальної праці, методів та критеріїв), яка дасть змогу якісно покращити показники фармацевтичного підприємства шляхом створення нових наукоємних продуктів або вдосконалення існуючих.

Загальна схема функціонування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства повинна забезпечувати виконання таких завдань: 1) формування достатнього обсягу ресурсів (складових) інтелектуального капіталу; 2) забезпечення стратегічного та тактичного планування інтенсивності та екстенсивності використання інтелектуального капіталу; 3) забезпечення вчасного реагування на динаміку фармацевтичного ринку; 4) аналіз рівня використання інтелектуального капіталу.

Концепція роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства зображена на рис. 1.

Метою роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства є концентрація інноваційних ресурсів, управління ними та оцінювання рівня ефективності використання.

Реалізація мети і завдань організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства є можливою за умови використання цілісної системи принципів:

- комплексності – комплексне врахування інтересів усіх зацікавлених осіб та оптимальне використання інструментів управління інтелектуальним капіталом;
- збалансованості – забезпечення безконфліктної та гармонійної роботи всіх елементів механізму;
- адаптивності – швидке реагування на зміни внутрішніх та зовнішніх факторів із метою найбільш оптимального використання інтелектуального капіталу;
- ефективності – забезпечення максимальної ефективності використання інтелектуального капіталу;
- контролю – забезпечення постійного контролю виконання управлінських рішень та їх адаптацію до змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Результатом дотримання зазначених принципів буде правильна організація роботи організаційно-економічного механізму, а отже, поліпшиться ефективність використання інтелектуального капіталу.

Щодо методів, то слід виокремити такі методи управління в організаційно-економічному механізмі управління інтелектуальним капіталом: правові, економічні, організаційні, соціально-психологічні. Вибираючи методи управління у сфері інтелектуального капіталу, слід зважати на специфіку фармацевтичної галузі і тип інтелектуального капіталу.

На основі дослідження наукових праць до функцій організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом ми пропонуємо віднести: формування системи управління інтелектуальним капіталом і відповідності її специфіки діяльності фармацевтичного виробництва; забезпечення ефективного використання інтелектуального капіталу; забезпечення сталого та безперебійного відтворення інтелектуального капіталу; використання інтелектуального капіталу для обґрунтування оптимальних рішень менеджменту.

Крім чіткої ідентифікації всіх елементів концепції, при розробці концепції механізму управління інтелектуальним капіталом варто врахувати вплив груп факторів (сфер) забезпечення його функціонування, зокрема йдеться про нормативно-правове, інституційно-організаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення. Саме ці групи факторів створюють простір функціонування механізму управління інтелектуальним капіталом.

Нормативно-правове забезпечення функціонування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного

підприємства – це один із напрямів реалізації державної політики, який полягає у прийнятті, виданні нормативно-правових актів, які регулюють діяльність держави у сфері інтелектуальної власності для забезпечення економічного зростання держави. Сучасні кризові процеси охорони здоров'я підсилюються ще й хаотичністю у формуванні національного законодавства, що впливає на фармацевтичну галузь. Накопичення неякісних нормативно-правових актів також негативно впливає на розвиток системи охорони здоров'я та, відповідно, на розвиток фармацевтичної галузі.

Наступною складовою частиною забезпечення організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом фармацевтичного підприємства є інформаційно-аналітичне забезпечення. Саме рівень функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення відіграє важливу роль, оскільки своєчасна, повна та об'єктивна інформація дасть змогу управлінцеві своєчасно приймати правильні управлінські рішення щодо агрегування інтелектуального капіталу.

Остання група факторів – це організаційно-інституційне забезпечення, яке визначається як система органів влади, що забезпечують формування та реалізацію державної регуляторної політики на фармацевтичному ринку. У нашому випадку таке забезпечення виконує роль надання об'ємності та змістової форми організаційно-економічному механізму управління інтелектуальним капіталом.

Висновки. Таким чином, розроблено концепцію роботи організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємств фармацевтичної промисловості завдяки використанню цілісної системи, яка охоплює комплекс показників, методів, важелів та інструментів управління залежно від вимог та впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища з метою досягнення максимальних конкурентних переваг відповідно до обраної стратегії управління. Очевидно, що побудова повноцінної та інтегрованої системи управління та оцінки інтелектуального капіталу призведе до максимізації показників будь-якого фармацевтичного підприємства. При цьому необхідний комплексний підхід до вивчення низки проблем, пов'язаних з інтелектуальним капіталом, як на мікро-, так і на макрорівні. Крім того, інтелектуальний капітал як об'єкт управління слід розглядати у взаємодії з іншими видами капіталу, що є перспективою майбутніх досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. The annual 2015 Pharmaceutical Industry Profile [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.phrma.org/sites/default/files/pdf/2015_phrma_profile.pdf.
2. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: креатини метафізичного пошуку: монографія / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. – К.: Знання, 2008. – 687 с.
3. Белоножко И. Мировая фарма: эра сверхприбылей подходит к концу? / И. Белоножко [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://pharma.net.ua/publications/articles/14070-mirovaja-farma-era-sverhprybylej-podhodit-k-koncu>.
4. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг. – СПб.: Питер, 2001. – 287 с.
5. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект / О.Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 1. – С. 16–27.
6. Геєць В. Економіка знань та перспективи її розвитку для України / В. Геєць; НАН України. Ін-т екон. прогноз. – К., 2005. – 425 с.
7. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире / В.Л. Иноземцев – М.: Academia, 1998. – 640 с.
8. Кендюхов О.В. Эффективное управление интеллектуальным капиталом: [монография] / О.В. Кендюхов. – Донецьк: НАН України. Ін-т економіки пром-ті; ДонУЕП. – 2008. – 363 с.
9. Клунко Н.С. Роль інноваційного чинника в економічному зростанні фармацевтичних підприємств / Н.С. Клунко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 5. – С. 72–75.
10. Костецький К.В., Мілюковська О.А. Фармацевтичний ринок України: аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку / К.В. Костецький О.А. Мілюковська // Фармацевт Практик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fp.com.ua/articles/farmatsevtichnij-rinok-ukrayini-analiz-suchasnogo-stanu-ta-tendentsiy-rozvitku/>.
11. Литвинова О.В. Управление й економіка фармації управління інтелектуальним капіталом в умовах інноваційного розвитку фармацевтичного виробництва / О.В. Литвинова, О.В. Посилкіна // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2012. – № 6. – С. 30–37.
12. Ломская Т. Фармацевтическое безумие / Т. Ломская // Financial One [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://pharma.net.ua/publications/articles/13631-farmatsevticheskoe-bezumie>.
13. Посилкіна О.В. Особливості оцінки та управління інтелектуальним капіталом на вітчизняних фармацевтичних підприємствах / О.В. Посилкіна, О.В. Козирева // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2009. – № 3. – С. 35–41.
14. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т. Стюарт; пер. с англ. В. Ноздриной. – М.: Поклонение, 2007. – 368 с.
15. Штёр У. Мировой фармацевтический рынок в 2014 году: гонка продолжается / У. Штёр // Фармацевт Практик. – 2015. – № 65 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fp.com.ua/articles/mirovoy-farmatsevticheskij-rynok-v-2014-godu-gonka-prodolzhaetsya/>.